

განება დროებით თავი უნივერსიტეტს და
წამოეიდა საქართველოში, რომ რა არი ცო-
ტაოდენა ფული იშმოვნოს და ისე შოვიდეს
ისევ აქ; ხოლო მეორე ისევ აქ არის და ცხო-
ვრობს დიდის წვალებით.—პიდევ შაომან
ერთ ქართველთაგან გაეთავებინა კურსი ერთ
ქვემო გუბერნიის სემინარიაში ძალიან კარ-
გო ატტენტით და ეშოვნა როგორც ყოფი-
ლიყო ითხოვდ თუმანი ფული და ჩამოვიდა
პეტერბურგში იმ აზრით, რომ შესულიყო
უნივერსიტეტში, თუ საზღვოს როგორმე იშო-
ვნიდა; ამან პეტერბურგში ვერა საზღვო ვერ
იშოვნა და გულ-ხელ დაკრეფილი წამოვიდა
საქართველოში. აი ეხლაც პეტერბურგში შე-
ვხედი ერთ სტუდენტს, რომელიც სიღარი-
ბისა-გამო, თუმცა მეორე კურსშია და გვა-
რიანათაც მიჰყამს თავისი საქმე, ფიქრობს
უნივერსიტეტის დროებით თავის დანებებს
და მანდ წამოსცლას, თუ სტიპენდია არ და-
უნიშნეს. მოვიყენ კიდევ ერთს ფაკტს. მრთი
სტუდენტი, რომელიც თავისი მიმართულო-
ბით კარგი საიმედო კაცია, უფლებამ აი
როგორ დასცა და ჩაგდო გამოუსვლელ მდ-
გომარეობაში; საშობაოთ ეს ყმაწვილი გაცივ-
და და გულმა საშინლათ დაუწყო ტკივილი.
ამხანაგების შემწეობით როგორც იყო მაი-
სამდინ თავი გამოიტანა, მაგრამ მაისში კი
ძრიელ ჩაგრძლა ლოგინათ. რასაკირველია
ამას, რომ ფული ჰქონიუ და საქართველო-
ში წამოსულიყო, როგორც ურჩევდნენ ექი-
მები, ეჭვი არ იყო, რომ მოკეთდებოდა და
კიდევაც განთავსუფლდება თავის სწერები-
დგან. ამას ფული არ ჰქონდა და ამისათვის
დარჩა აქ. მს დარჩენა კარგად არ მოუხდა,
რადგნიც ხანი გადიოდა, იმდენი ცუდათ იყო
და ეხლა იქამდინ მიახწივა ამ ავად-მყოფა, რომ
ამისი მოჩენენა განელდა, მართალია საქართ-
ველობამ ამ ყმაწვილს ორჯელ მოუეტდა ბო-
ლო დროს ფულები, მაგრამ ვერ წამოვიდა,
რადგანაც გვიან იყო და წამოსცლის თავიც
აღარ ჰქონდა. რამდენი ამისთანა გულსაკლავი
ფაქტები მომხდარიან და ხდებიან ჩვენ მოსწავ-
ლე მემამულეების თავზე! რამდენი კიდევ სი-
ლაპიბისა გამო, ოუმცა დიდი სურვილი აქვთ
მაღალ სასწავლებლებში სწავლის მიღებისა,
რჩებიან საქართველოში და არ იციან თუ
როგორ მოახერხონ, რომ მიიღონ გვარიანი
განათლება ამ გვარი ფაქ-
ტები ძრიელ სამწუხარო უნდა იყვნენ იმ ქა-
რთველისათვის, ვისთვისაც ძეირთასა თავის
მემამულეების კეთილ-დღეობა. მს რა ვთქვი,
ძრიელ სამწუხარო უნდა იყვნენ მეთქი; არა-
თუ ძრიელ სამწუხარო უნდა იყვნენ, არა-
მედ უნდა ჩაფიქრონ და შეუყენონ ის მის
გამოძიებას, თუ რა უნდა ქმნან
რომ მოსწავლე ქართველებს მიეცეთ თავის-
უფალი გზა სწავლის მიღებაში. მხერიო და
ცარიელი სიტყვებით საქმე არ გაკეთდება. აქ
უნდა საქმე და ენერგია; აქ უნდა ცოცხალი
მონაწილეობის მიღება მოსწავლეების კეთი-
ლის. მსურველების მხრიდან!

მკითხველი, რუ კაცური გული გიცემს და
ქეს შემშენების სიყარული, ეჭვი არა
ექს, რომ ცნობის მოყვარებით იყითხავ,
რა სახსრებით შეიძლება შეწევნა აქაური
ასწავლე ქართველი ყმაწვილებისთვის.— მე
არწმუნებული ვარ, რომ ჩეენ სამშობლო-
ი, ცოტა რომ ვთქვა, ორასი კაცი მაინც მო-
ვთქვა, რომლებსაც მოსწავლე ყმაწვილე
ის გარ, მოვება და მათი მნიშვნელობა ჩეენი
აზოგადოებისთვის კარგათ ეცოდინებათ. ამ
არას კაცს ჯერ-ჯერობით შეუძლიან კარგი
ემწეობა ამოუჩინოს ღარიბ ქართველ სტუ-
ცენტებს. თვითვეულმა ამათგანმა ყოველ წე-
ლიწადს რომ გადასდოს ხოლმე თითო თუ-
ანი, კარგი ფული შედგება. ხუმრობა საქ-
ვა ორასი თუმანი ფულის ამ ფულით შეი-
ლება ათ კაცზე მეტს გვარიანი შემწეობა
იყცეს ყოველ-წელიწადს და ათ კაცზე მეტი
არიბი არც იქნება ჯერეობით სტუცენტებს
ორის; ხოლო, როცა რიცხვი ჩეენი სტუცენ-
ტებიც მაღალ სასწავლებლებში გამრავლდება,
აშინ ორასი კაციც მოიმატებს; ამისთვის,
რომ ყველა ახალგაზდა კაცი, რომელიც კი
ქართველებს კურსს რომელიმე მაღალ სასწავ-
ლებელში, მიიღებს მონაწილეობას ამ ორასი
აცის მოქმედებაში.— მე აქ არ ვხდიამ საჭი-
ოოთ ვაჩვენო, თუ სად უნდა მოგროვდეს
ოლმე ფულები და საიდგან უნდა დაერი-
კოთ ხოლმე ღარიბ მოსწავლე ყმაწვილებს,
იადგანაც ამის გამოკვლევა არის დამოკიდე-
ული იმაზე, თუ როგორ მოინდომებენ სა-
აზოგადოების შემადგენელნი.

ვათავებ გაკვრით დაწერილ კორრესპონ-
დენციას და ვიმედოვნებ, რომ ჩეენ ქართვე-
ლებს იმოდენათ ესმით ღრუ-
ების მოთხოვნილება და განათლების მნიშვ-
ნელობა, რომ ესენი შეუდგებიან საზოგადოთ
იმ დამაბრკოლებელი გარემოების აღმოფხვ-
დეს, რომელიც ბევრ ჩეენ მემამულე მოსწავ-
ლეს უშლის მაღალ სასწავლებლებში სწავ-
ლის მიღებას.

6. ცხვედაძე

25-ს აგვისტოს,
1869-ს წელს.
პეტერბურგში.

პლიტიკა.

ანგლია.

თუმცა ეკკლესიის რეფორმას ირლანდიაში
უნდა დაეკმაყოფილებინა კათოლიკების სამღვ-
დელოება, მაგრამ ეს უკანასკნელი ისეთს შეუ-
წყვნარებლობას იჩენს ახლა იქ სხვა სარწმუ-
ნოებისას, როგორიც არც ერთს მხარეში არ
არის. პარდინალმა პულლენმა ამ ცოტას ხა-
ნში გაუგზავნა კათოლიკებს ძალიან სასტაცი
მოძღვრული დარიგება, რომელიც არის და-
წერილი ახლანდელი ანგლიის შკოლების
წინააღმდეგ. ამ შკოლებში ყველა სარწმუ-
ნოების ყმაწვილებს იღებენ შეგიჩდათ. პარ-
დინალი ემუქრება კათოლიკებს, რომ ვინც
იმ შკოლებში შეიღოს მისცემს სასწავლებლათ
ის უთუთ იქნება გაგდებული საყდრიდგანაო.

— კალკუტიდგან იწერებიან, კათოლიკ ბუ-
ხარის ემირი კიდევ ემზადება რუსეთთან საო-
მრათაო.

— დუბლინის (ირლანდიაში) კორრესპონდენ-
ტი გაზ. „Times“-ისა იწერება: „აქაური ხალ-
ხის კურადღება ახლა მიქცეულია მიწის საქ-
მეზე; ყველგან ამაზედ ლაპარაკობენ, ყველას
უნდა შეიტყოს—რით გარდასწყდება ანგლიის
პარლამენტში ეს საქმე; ამ რას სწერენ ამ
საგანზე ერთს აქაურ გაზეთში—„Irishman“:
„შენიშნულია, რომ, როცა რომელიმე სა-
ხელმწიფო მიწა რამდონიმე პირს ეკუთვ-
ნის, ეს პირები თავისუფლათ მეფობენ იმ მხა-
რეში და მარტო თავის თავის სარგებლობის-
თვის ზრუნვენ. ურანციაში ერთს დროს მო-

სიმართლით არის აწერილი; ეს გრძელი გვირებულის წმუნებს, რომ ფლერი უფრო ხელმწიფის სასახლის კაცია, ეიღო შეომარით. თუმცა ბევრს ომებში გამოუჩენია თავი, მაგრამ ეს იმ დროს ყოფილა, როგორ მდაბალ ჩინებში იყო (სერგანტობისა, და პარუჩიკობის დროს). 1849-ში გამოსულა ალექსირიდგან; მას აქეთ იმას არა ომში მონაწილეობა არ მიუღია და მერე თავისი კარიერა სულ სასახლეში შეუდგენია. ალექსირის მოამზე“ აღმინისტრაციულ ნიჭაცნა კლებათ უქებს გენერალ ფლერის. შესანიშნავირამ არც აღმინისტრაციაში გაუკეთებია იმას, მხოლოდ ჯოგების ქარხნების მართვის მეტით. მართალია, თუმცა ეს თანამდებობაც თხოულობს ცოდნას, მაგრამ მარტო ეს ცოდნა არ არის საკმაო ალექსირის მმართვისათვის“.

დასასრულში „მოამზეს“ მოჰყავს პირველი დამტკიცება ფლერის ალექსირიაში გენერალ-გუბერნატორათ დანიშნვის წინაღმდეგი; მაგრამ ისეთის სიფრთხილით, როგორიც ეკუთვნის იმ გაზეთს, რომელზედაც წევს მძიმე ეალდებულება აღმინისტრის წინაშე. ეს დამტკიცება შესდგება შემდეგში: ალექსირია იმისთანა მხარე არის, რომ იქ მმართებლობას ყოველთვის უნდა ჰქონდეს მოლოდინა რევოლუციისა ერთის სულ უბრალო მიზეზის გამო. ამიტომ არ უნდა მიეცესო ეს ხარისხი იმისთანა პირს, რომელიც მხოლოდ საყვარელი არის მმართებლობისა და აქეს მხოლოდ ის სურვილი, რომ დაიჭიროს მარშლობის კვერთხი; არ უნდა მიეცეს იმისთანა პირს, რომელსაც თავი არ გამოუჩენია ომებში და მმართვის ცოდნაშით“.

ლ ვ ი ვ ი ვ ს ე კ ტ ე მ ბ ე რ ს. აქაურს საოლქა რჩევაში ვიცე—პრეზიდენტმა მილოვ-რტმა შეიტონა წინადადება მონასტრების გაუქმებაზე, საეკლესიო მამულების ჩამორთმევაზე და სამოქალაქო ქორწინების შემოღებაზე.

პ რ ა გ ა. აქ ძალიან დიდი მზადებაა იან გორის დღეობისათვის, რომელზედაც თითქმის სუყველა სლავიანები არიან მიწვეულნი.—

ი ტ ა ლ ი ა.

ფ ლ ი რ ე ნ ც ი ა 2 ს ე კ ტ ე მ ბ ე რ ს. ვე-ნუქის გაზეთები ამბობენ, რომ ზარიბალდი კუნდ. პაპრერიდან წამოსელას აპირებსო; ზოგი ამბობს, იმას უნდა თავის სიძის ძანციონისათვის უფლება და იმისთვის სტორებს თავის პაპრერასაო, და ზოგი კი იმას ამბობს, რომ ისა და მაძძინი ვოლონტერების ლაშქარს ამზადებენო. პანციო პოლიტიკური დამნაშაობის გამო არის დაჭერილი ქ. სიენში და ზარიბალდიმ ითხოვა, რომ ის გაეთავისუფლებით იმის თავდებობით; მაგრამ თხოვნა არ აუსრულეს; ამბობენ, ვითომ ზარიბალდის ეთქვას, რომ მე თითონ წავალ საენში და, იქაური მცხოვრებლების შემწეობით, ძალით გავათავისუფლებ ძანციონისათვის.—გაზეთები ამბობენ, რომ ზარიბალდი უკანასკნელ დროში ისევ დაახლოვებია მაძძინის. მოთს პატარა ქალაქში, პაპის მიწის საზღვარზე, გამოუჩენიათ მაძძინის კომიტეტი და დაუკერიათ ქალაქდები, რომლებიდანაც სხანს თურმე, რომ ზარიბალდის მოსწონს ამ რევოლუციური კომიტეტის მოქმედების პლანებით.—

ა ვ ე რ ი ც ი ს შ ე ვ ე რ ე ბ ი შ ტ ა ტ ე ბ ი.

ნ ი უ -ი ო რ კ ი, ს ე კ ტ ე მ ბ რ ი ს ვ ლ ი რ ი დ ა შ ი დ ა უ ტ უ ს ა ლ ე ბ ი ა თ ფ ლ ი ბ უ ს ტ ე რ ე ბ ი ს ე კ პ ე დ ე რ ი ს (ჭარი), რომელიც კუნძული მუბის ინსურეციების საშველათ მიღიოდა

უფალო რედაქტორო!

შურნალს „Учитель“-ში იმპედება გამოკრებანი ვლანცის აკადემიის წევრის მრნესტ ლეგუეს თხზულებიდგან“: „მამა და შეილები მე XIX საუკუნეში. ამ გამოკრებაზე პირველათ მივაქცევ „ღროების“ მკითხველთ ყურადღებასა სტატიაზე: „და მნაშავე ყმა-წვილის ცემით დასჯაში“. - რამდენჯერ შეგვინიშნავს ზოგიერთი დელ-მამისათვის, რომ თავისინთ შეილებს რიგიანათ ყურს არ უგდებენ და ეხლავ სახლშივე აჩვევენ იმ საძაგლობაებს, რომლების ამოხოცვა შემდეგ სასაშინელი ძნელია. „რავენათ, ღმერტმანი, ცემა-ტყეპა კი არ აკლიაოთ“. — ასე ჰგონათ ცემა-ტყეპა კაცს გააკეთებს. ვის არ ახსოეს ჩვენი ფალახები, ვის არ ახსოეს კენჭებზე დაჩიქება, ხორცის ამოგლეჭა და სხვანი? აბა რა სარგებლობა მოგვიტანა ამაგბა...?

შური დაუგდოთ აბა რას ამბობს ყმაწვერ-
ლის ცემაზე უ. ლეგუვე: (Учитель № 2,
1869 წ.)

„საკეირველია რომ ყველა ყმაწვილში,
თუ განდ კარგიც იყოს, იპოება რაღაც აუხს-
ნელი ავგულობა. მე ის არ მიჟეორს, რომ
ყმაწვილები, თუ აქვს რამე, ხანდისხან ძნე-
ლათ გაუყოფენ ხოლმე თავის ამხანაგსა და
სუყველა მარტო თავიანთოვის უნდათ: ამგვა-
რი თვისება აქვს კაცის სულსა და ჩენც დი-
დრონები ამაში ვესხვავებით ყმაწვილებს
მხოლოდ იმითი, რომ ვფარავთ ჩენს გრძნო-
ბებსა, მაშინ როდესაც ყმაწვილები მაშინ ვე
გამოაცხადებენ ხოლმე. მაგრამ ი რა შემინი-
შნაეს ყმაწვილებში და რასაკეირველია ჩემს
შეილშიაც, რომელსაც ვერ მივათველი ცუდს
ყმაწვილებსა: ვსოდეთ, ყმაწვილმა დაჰკარგა
რამე, ან სხვა უსიამოვნება შეემთხვა; იმის
სანუებრშო ის იქნება ხოლმე, თუ ეგრეთივე

საქე დაემართება იმის ამხანაგსაცა. თუ ყმაწვილს უარი უთხრეს რისამე, მ-გალითათ ან ხილი, ან სხვა რაზ ნიკო არ მისცეს, ის მხოლოდ მაშინ დაიმშვიდებს გულსა, როდესაც ამ გვარივე უარი იმის ამხანაგებმაც მიღეს. შესხელი საღილს შემდეგ ჩემმა ცოლმა თავის შეილს ატაში არ აჭამა. შამწეილი მაშინვე აირია, გაიძუტა; იმას იმდენათ ის არ აწუხებდა, რომ ატმის ჭამას მოაკლდა, როგორც უარის თქმა. მიუბრუნდა თავის ამხანაგს და უთხრა: „შენც არ მოგცემენ ატაში!“ თითქო ამის პასუხათ ყმაწვილმა მაშინვე წამოახახა: „მომეცით, მომეცით! ჩეენ გვეშინდა, რომ ატაშმა ამასაც არ აწყინოს და იმიტომ არ მივეცით. ჩემ შეილს ეს ძალიან გაეხარდა. „ჰე შენც არ მოგცეს, შენც არ მოგცეს!“ მუნჯებოდა თავის ამხანაგსა. ამას თვალები ცრემლით აევსო და ტირილით იძედა: „მომეცით, მომეცით!“ ამის ტირილზე ჩემმა შეიძლება სიცილი დარწყო და ამან უფრო შეაწუხა ის ყმაწვილი და უფრო ტირილი მოამატებინა. მე უბრძანე ჩემს შეილს დაჩუ- მდეს, მაგრამ არ გამიგონა და თუმცა ცოტა ხასაგანუშდა, მაინც კიდევ ამხანაგს სასაცილოთ იგდებდა და აბრაზიანებდა: „ჰე, შენც არ მო- გცე!“ ამ გვარმა ჩემი შეილის გაუგონლობამ და ავგულობამ იქამდის გამაშფოთა, რომ მე მივარდი იმას და ხელი ავიშვირე დასაკერე- ლათ. ჩემმა ცოლმა, დაინახა თუ არა ესა, შე- წრაფლ წამოხტა და თრთოლებით წამოიხახა. „არ გაბედო ჩემი შეილის ხელის ხლება!“ ამ სიტყვებმა „არ გაბედო“ და ამ გვარმა „ჩემის შეილისა“ ხმამ, რომელიც უფრო ჰევანდა გაკასასებული ნადირის ხმას, ერთბაშათ უკუკენა ჩემი გაშფოთება. საწყალმა ჩემ ცოლმა, რომელმაც ის იყო ცოტა მოიხედ- ავათმყოფობისაგან, ფერმკრთალმან ხელი მო- ხეია ჩეენს შეილსა და გაიყვანა მეორე ოთა- ხში. მეორე ყმაწვილი განცვიფრებით და მოკრძალებით გვიყურებდა ხან მე და ხან ჩემს ცოლსა. რასაკვირველია, ესრეთი უსია მოვნების მრთელი შნიშვნელობა იმას არ ეყურებოდა. მს ყმაწვილიც იმათ გაჲყვა. მ- გავედი ჩემს კაბინეთში აღრეული, შერცხვე- ნილი და შეწუხებული ჩემის ცოლის ბრძანე- ბითის მოქმედებითა. „არ გაბედოვო“ თვი- დგან არა მშორდებოდა.

„ათი მინუტის შემდეგ კაბინეთის კარი ვი- ღამაც დაარახტნა; შემოვიდა ჩემი ცოლი და მითხრა: „ჩემო საყვარელო, მე მოვედი აგის სია ჩემი მოქმედება და თუ საჭირო იქმნება ბადიშიც მოვათხოვთ, რომ ისე აექქარდი და ავინოე, თუმცა ამგვარი შემოხვევა, რაზედაც შენც დამერწმუნები, იშვიათათ მომიხდებ ხოლმე“. როდესაც ამას მეუბნებოდა, სახ- ავათმყოფრივ ელიმებოდა.

— ჰო, უპასუხე მე, და ამასთან ვყდილობ დი შემებყრა გულის აღრევა, მე მეონი უფ- რო კარგს იზამდი, რომ ჩემს შეილთან და უცხო ყმაწვილთან არ გებრძანებინა „არ გა- ბედო!“ შენ კარგათ იცი — როგორიცა ვა- რჯახობაში; მე სრულებით არ ვმართლე- ბი ქმრებს, რომელიც მძლავრობენ, მაგრა სახლობაში ამ მძლავრობაზე უფრო ცუდი ი- არის, როდესაც ქმარს ამცრობენ და არცხვე- ნენ. როგორათაც ჩვეულება გვეუბნება, თუ რომ ქმრმა ცოლს უბრძანა, ეს არ არ ცრიბ- ქალსა და ქმრის ბრძანების აღსრულებას ცო- ლისაგან ყველანი სთვლიან კეთილ-გონიე- რებათ. შრისტიანობრივი კანონიც ავალდებუ- ლებს ცოლსა ქმრის გაგონებასა. ის ქმარი რომელსაც ცოლი ეუბნება: „არ გაბედო!“ ხდება სასაცილო კაცად. და თუ ეს სიტყვებ- სხვა პირებთანაც არის ნათქამი, მაშინ უსა- თუოთ ქმარი იქმნება იმათს აზრში დამტკი- ბილი. რაც უნდა გაშფოთებული ვყოფილი ყავ ჩემს შეიღზე, ეს იმდენს ზარალს არ მა- სცემდა იმასა, როგორათაც შენგან ნათქვა- სიტყვები.

— მჯერს, მიპასუხა იმან შენარათა, და
იმისთვის მოვედი შენთან ბოლიშის მოსათ-
ხოვათ, თუმცა კი მე შემეძლო მოყვანა თა-
ვის გასამართლებლათ ის დანუმარცხებელი
დედობრივი გრძნობა, რომელიც ვერ მოათ-
მენინებს დედას თავის შეილის ცემა და შეწუ-
ხება აიტანოს. ამბობენ, რომ ქათმები ძერებს
და სხვა ამ გვარ ფრინველებს ეჭრებვინ ხო-
ლმე, რომ ამით დიცვან თავითო წიწილები;
ამის მცოდნე — შენ როგორლა მიყრძალავ ჩე-
მი შეილის დაცასა! აჩასთან მე შენ წორეთ
გეტუვი, რომ თუ ამ შემთხვევის მიზეზი მა-
რტო დედობრივი გრძნობა ყოფილიყო, მე
ყოველივე ღონისძიებას მოვიხმარდი შემეკა-
ვებინა ეს გრძნობა, მაგრამ სხვა უფრო მძლა-
ერი მიზეზი იყო ამისი.

— უფრო მძლაერი?

— ჰო, წარსულის მოგონება. დღეს ვალ-
დებულათ ვრაც ჩემს თავს, მოვითხრო ერ-
თი ამბავი, რომელსაც აქამდის ყველასაგან
ვფარავდი და ჩემი თავისათვისაც მინდოდა და
მეფარა.

— რა, რა ამბავი?

— მამა ჩემი საშინელი აჩქარებული კაცი
იყო. მრთხელ გაბრაზებული იყო და მე, მა-
შინ თხუთმეტის წლისა ვიქედოდი, სილა გა-
მარტყა!

ამ სიტყვებს როცა ამბობდა, ფერი სრუ-
ლებით ეკარგებოდა. მტყობოდა, ვეღარ შეე-
ძლო გაერცელება თავის მოთხრობისა, მაგ-
რამ თავს ძალა დატანა და სთქვა:

— „მხლამე ოცდა ათის წლისა ვარ და დღემ-
დი ჩემის გულიდგან არ ამოხოცილა ამ
გვარი მამი ჩემის მოქმედება. მამა ჩემი რამდე-
ნი ხანია მოკვდა და მე კიდევ ეს გულში მა-
ჩნევია და აქამდინ ვერ დამითმია, ვერ შემი-
ნდვია მამი ჩემისათვის...“

ჩემი მდგომარეობა ცუდი იყო.

— ზიმეორებ შენ, რომ აქამდის არ და-
მითმია. იმ მინუტიდგან მე დავინერვე გულ-
ში და ალუთქვი ჩემს თავს, რომ ჩემი შეი-
ლების ცემას ვერავინ ვერ შეიძლებს.

— არ დაივიწყო, უთხარი მე, რომ შენ
მაშინ თხუთმეტი წლის ქალი იყავი და ჩენი
შეილი ჯერ ათის წლისაც არ არის.

სისტემი თუ არა ესა, ჩემი ცოლი მოიღრუ-
ბლა და სთქვა: მე მაგაზედ საშინელს პასუხს
მოგცემდი, მაგრამ არ მინდა და არც შემიძ-
ლიან. მრთს კი გეტუვი, რომ ჩენ სრულე-
ბით არ ვიცით როდის იღვიძებს ყმაწვილი
კეთილშობილ სულში ამპარტავნება; რომ
ლის წლიდგან იწყობა ის დრო, როდესაც ა
პატარტავნების დამტრობა არ შეიძლება; ყოვე-
ლი დედმამის ვალდებულებაა განვრცელებ
შეილებში ამ გვარი ამპარტავნებისა და არ
დამტრობისა და მოსპობისა.

— მამისაგან დასჯა შეილს არ გააუპატიუ-
რებს, უთხარი მე; ჩენს მამებს ეგ ამ
პარტავნება და პატივის-პჭყალი წმინდათ
ჰქონდათ დაცული, თუმცა კი ყმაწვილობაში
იმათ როზგავლენ და ამით იმათს პატივს არ
ვნებიარა.

— მე მხოლოდ იმას ამტკიცებს, ამაზე
დაბეჭიოებით სთქვა ჩემმა ცოლმა, რომ ა
საგანზე, როგორათაც ბევრზე სხვაზედაც
დრონი და აზრი გამოიცვალენ. რაც უწი-
ნდელს დროში არ აუპატიურებდა, ეხლა აუ
პატიურებს; რაც მაშინ ალრევდა კაცა, ეხლ
ვეღარ აღრევს. მითონ შენ მეუბნები ხოლ
მე, რომ სხვათა შორის ძალიან შესანიშნავ
მოპოება მე XIX საუკუნესი არის პატივის
შეურცეველობა ყოველის პირისა.

— ჰო, მართალია, მხოლოდ რომელი პი-
რისა, კაცისა და არა პატარა ყმაწვილისა.

— სისტემა, შენი შეილი სასწავლებელშ
დაბის და იქ მასწავლებელმა გაღახა ისა
ამაზედ რას იტყოდი (შენა)?

— მე მაშინვე გავიცევდი იქა და წამ
გიყვანდი ჩემს შეილისა და ამასთანავი. რასა

— რისთვისა? იმიტომ რომ შენს შვილსა სცე-
და? შენც მაგის არ აპირებდი?
— შვილი ჩემია და არა მასწავლებელისა!
— ნება მაქვს შემოვკრა ჩემს შვილსა და მას-
ტავლებელს კი არა.
— პარგი; თუ რო ცემასა სთვლი ევრეთ
კარგ საშუალებათ აღზრდისათვის, რატომ
შენს ნებას მასწავლებლებს არ გარდასცემ?
— ხუმრობა იქით გადავდოთ, ჩემო საყვა-
ნელო; გულს დაჯინდებით გაეარჩიოთ ეს სა-
ქმე. თავის დროზე მამისგან მსუბუქი დასჯა-
შვილისა გასწროვნის და მოაქცევს იმას.
— ჰიდეც ეგ არის, მაშინვე მომატანა ჩემში
კოლმა, რომ მაგ ძალადობის მოხმარების დროს
არულებითაც არა აქვთ ის აზრი, რომ ამით
უმატვილი გასწრუოთნონ. ვიყვნეთ გულშრფელ-
რი! როდესაც დღეს შენს შვილზე ხელი
ამართო, რა აზრი გქონდა? ვითომ რომ რომ ის
კასტრულთნოვი? არა, შენ მოქმედებდი მოუთ-
ხერლობით! ვსთქათ შემოჰკარ შენს შვილსა;
იმა არა იზამდი მაშინ, რომ იმას შენს დაკვ-
რაზე ეთქვა: „არ მეტკინა!“ როგორც ერთმა
მაგის ტოლმა ყმაწვილმა უთხრა თავის მამასა.
სმეგვარ პასუხისათვის ან უნდა უფრო ძრიელ
შემოგეკრა შენი შვილისათვის, ან შენი თა-
ვი უნდა ჩაგეგდო დამარცხებულად! მეტმუ-
ნე, როდესაც მამა შვილსა სცემს, მაშინ ის
მსაჯულს კი არა გაეს, რომელიც დანაშაუ-
ლობისთვის ახდევენებს, არა ის არის მაშინ
გაცეცხლებული კაცი, რომელიც ჯავრს იყ-
რის შვილზედა! ის ხომ მაშინ იმას არა
ფიქრობს, რომ ცემით ამოხოცოს შვილში
რომელიმე ნაკლულევანობა, არა, ის ამით
მხოლოდ გულს ისრულებს.“

მე საშინლათ გამაშტოთა ჩემი ცოლის
ლაპარაკმა, უფრო იმისთვის, რომ ვერძნობდი
იმის სიტყვების სიმართლესა და ვაპირებდი
კარგი პასუხების მიცემას, მაგრამ იმან და-
მასწრო:

— შენ ტყუილათ ეცდები ჩემს დარწმუ-
ნებას, ეითომ რო შენ მართალი იყო.

მს რო წამოსთქვა სახე შეეცვალა; ეტ-
ყობოდა გულში რაღაც საიდუმლო ჰქონდა
და ცდილობდა, რომ არ გამოსთქვას ისა.

— მე შენსაეით ბევრი არ მიფიქრინა ამ
საგანზედ, ესე იგი ყმაწვილის ცემაზე; მაგრამ
ჩემმა გულმა და რაღაც ლრმა გრძნობამ უფ-
რო ბევრი მასწავლა მე, ვიდრე შენ შენმა
დიდიხნის ოთხ კედელ შუა ნაფიქრმა აზრებმა.
რასა გაეს! პირუტყვების ცემა კი კანონით
აკრძალულია და მაშინ როდესაც ნებართვა
არ არის ძალის ცემისა, განა ჩენ უნდა შე-
გვეძლოს ყმაწვილის ცემა?! შური დამიგდე,
ყური დამიგდე!“ წამოიძახა ჩემმა ცოლმა და სა-
ხის გამოხატულობით გამოაცხადა, რომ რაღაც
აზრი სტანჯვიდა იმასა.— „თუ რომ შენ ჩე-
მის ნათქვამით კადევ ვერ რწმუნდები, მაშ-
მე იძულებული ვიქმნები გამოვსთქვა ჩემი სა-
იღუმლო....“

მს სთქვა და სრულიად აინთო და გაზუ-
მდა. ცოტას ხნის შემცევ, პატარა გული რო
მოიბრუნა, ყოველი თავისი ძალა შეჰკრი-
ბა და გულის კანკალით დაწყო:

— მე ორი შემ მყვანდა. ვსთქვათ ჩემი სი-
ლის შემოკვრა მამჩემს შემთხვევით მოუ-
ვიდა; ჩემი ძმების ცემა კი იმას წესათ ჰქო-
ნდა გარდაცცეულო როგორც წელან გოთხარ,
მამაჩემი აჩქარებული ხასიათის კაცი იყო და
ამასთავე გულ შემტკიცენდელი. იმის აზრი
იყო, რომ შეიღები შემში უნდა აღიზარდ-
ნენ და მისათვის ექცეოდა იმათ ნაღიზავით.
ჩემი პატარა ძმა ჭლევით მოკვდა აბანდე-
ბზედ. იცი უკანასკნელი სურვილი და უკანა-
სკნელი სიტყვები ჩემის ძმისა რა იყო? ის,
რომ მამა თვალით არ დაენასვებინათ! „აქ
არ შემთვიდეს!“ წამოიძახა იმანა, როდესაც
მამის მოსიონა დაიღო. „არ მინთა, არ შემოი-

